

**ULUSLARARASI BEŞERİ VE SOSYAL
BİLİMLER İNCELEME DERGİSİ (UBSBİD)
INTERNATIONAL HUMANITIES AND SOCIAL
SCIENCE REVIEW (IHSSR)**

Volume: 6 Issue: 1 Year: 2022

**F. KAFKA'NIN BİR KÖY HEKİMİ ADLI ANLATISININ ÇEVİRİLERİNDE ZAMAN
DÜZLEMİ VE ANLATIM PERSPEKTİFİ İLİŞKİSİ***

MURAT SÖZEN**

MAKALE BİLGİSİ

Makale Tarihiçesi:
Başvuru: 29.04.2022
Revizyon : 16.05.2022
Kabul : 18.05.2022
Orcid Numarası :
0000-0002-7468-9125

Anahtar Kelimeler:
çeviribilim, çeviri eleştirisi,
Franz Kafka, anlatı
çözümlemesi

ÖZ

Kafka'nın az sayıdaki ben-anlatımlı anlatılarından biri olan Köy Hekimi'nde anlatım perspektifi ve zaman düzlemleri anlatının kurucu öğeleridir. İç odaklayıma dayalı anlatıda, anlatıcı aynı zamanda öyküdeki baş kahramandır, fakat bu baş kahraman olay örgüsü hakkında okuyucudan daha fazla bilgiye sahip değildir. Okurda şu belirsizlikler oluşur: Olay örgüsü geçmişte yaşadığı olayları aktarmakta olan kahramana mı, metin kurgusunun kendi içindeki işleyişine mi yoksa arka planda varlığını duyumsatan bir tanrısal anlatıcıya mı dayandırılarak anlaşılmalıdır? Bakış açısındaki bu belirsizlik, bir cümlenin ortasında anlatımın geçmiş zamandan şimdiki zamana geçirilmesiyle tetiklenmiştir. Anlatıcı/başkahraman bu andan itibaren, olay örgüsündeki akışın bir parçası haline gelecektir. Bu "şimdi" içinde, eskiden sahip olduklarının kaybını ve telafinin mümkün olmayacağını idrak edecektir. Öykü köy hekiminin ebedi bir "şimdi" içinde devinecek olmasıyla son bulur. Tüm bunlar yazarın zaman düzlemleri ve anlatım perspektifine, anlatının anlam evreninde yeni yollar açmak üzere yön verişlerinin biçimsel ve biçimsel göstergeleridir. Metnin çeşitli çevirilerinde metnin bu yönüyle ilgili farklı çözümler üretildiği görülmektedir. Çalışmanın amacı, çevirmenlerin görünürlüklerini ve belirleyen seçimlerini metin içi ilişkiler çerçevesinde ele alarak, kaynak metinden uzaklaşma yönünde atılan adımların metin örgüsü üzerindeki yansımalarını değerlendirmektir.

**THE RELATIONSHIP BETWEEN TIME AND NARRATIVE PERSPECTIVE
IN F. KAFKA'S STORY A COUNTRY DOCTOR**

ARTICLE INFO

Article History:
Received: 29.04.2022
Revised : 16.05.2022
Accepted : 18.05.2022
Orcid Number:
0000-0002-7468-9125

Keywords: ranslation studies,
this "now" he will realize the loss of what he once had and that it will not be possible to make up for it. The translation review, Franz Kafka's story ends with the Country Doctor moving in an eternal "now". All of these are formal and stylistic indicators of the author's directing the time planes and narrative perspective to open new paths in the meaning universe of the narrative. It is seen that different solutions have been produced regarding this aspect of the text in various translations of the text. The aim of the study is to evaluate the reflections of the steps taken to move away from the source text on the text, by considering the choices of the translators, which also determine their visibility, within the framework of intra-textual relations.

ABSTRACT

Narrative perspective and time planes are the constituent elements of the narrative in A Country Doctor, one of Kafka's few self-narrated narratives. In an internal focus narrative, the narrator is also the protagonist in the story, but this protagonist knows no more about the plot than the reader. The following ambiguities arise in the reader: Should the plot be understood on the basis of the protagonist conveying the events of the past, the functioning of the text fiction within itself, or a divine narrator who makes his presence felt in the background? This ambiguity in perspective is triggered by switching the narration from the past to the present tense in the middle of a sentence. From this moment on, the narrator/protagonist will become part of the flow of the plot. In this "now" he will realize the loss of what he once had and that it will not be possible to make up for it. The translation review, Franz Kafka's story ends with the Country Doctor moving in an eternal "now". All of these are formal and stylistic indicators of the author's directing the time planes and narrative perspective to open new paths in the meaning universe of the narrative. It is seen that different solutions have been produced regarding this aspect of the text in various translations of the text. The aim of the study is to evaluate the reflections of the steps taken to move away from the source text on the text, by considering the choices of the translators, which also determine their visibility, within the framework of intra-textual relations.

* Bu makale Sakarya Üniversitesi Çeviribilim Doktora Programında, Prof. Dr. Hüseyin Ersoy danışmanlığında hazırlanan doktora tezinden türetilmiştir.

** Sakarya Üniversitesi Çeviribilim Programı Doktora Öğrencisi, Sabancı Üniversitesi, Diller Okulu, Almanca Öğretim Görevlisi, muratsozen@sabanciuniv.edu.tr.

Research Article / Araştırma Makalesi

Cite As/ Alıntı: Sözen M. (2022), " F. Kafka'nın Bir Köy Hekimi Adlı Anlatısının Çevirilerinde Zaman Düzlemi Ve Anlatım Perspektifi İlişkisi ", Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi , 6 (1).

Giriş

Franz Kafka'nın *Ein Landarzt / Bir Köy Hekimi* adlı anlatısı yazarın yazınsal incelemelere çokça konu olmuş, gizemi çözülmeye çalışılan başlıca anlatılarından. *Ein Landarzt / Bir Köy Hekimi*, yazarın ben-anlatımlı az sayıdaki eserlerindedir. Anlatım şeklinin yanısıra anlatımın konusu da "ben" üzerine kuruludur. "Ben" sözcüğü, anlatıda en çok kullanılan sözcüktür (Hecker, 2004, s. 287-326). Ancak Kafka'da ben anlatıcı, anlatımı domine eden, okurdan daha fazla bilen olarak görünmez. "Ben", zaman düzlemindeki bir kaydırmayla olay örgüsünün içindeki akışa kapılıp gider, anlatıcı olmasına rağmen anlatılacakları bilmez görünür. Anlatıcının bu bilgisizliği okuyucuyu belirsizliğe sevk eder. Olay örgüsü metnin kendi kurgusu içinden mi yoksa anlatıcının algısının yansımalarından hareketle mi kavranmalıdır? Anlatıcı gerçekten anlatıcı mıdır, anlatılan mıdır? İkirciklilik üreten bu anlatım tarzı, anlatının tonunu ve bakış açısını belirler, anlatan "ben" ile anlatılan "ben" anlatıda iç içe geçer, okur bu iki "ben" in perspektifinden yansıyan görüntülerin kırılmaları içinde tekinsizce ilerler.

"Yazar bunu niçin yapıyor?" diye sordüğümüzde, ele aldığımız metin çerçevesinde anlatım perspektifinden kaynaklı kırılmaların, anlatıdaki zamansal geçişlerle doğrudan ilişkili olduğunu, bu iki unsurun birbirini beslediğini görüyoruz. Anlatım perspektifi olay örgüsünün kurgusunda önemli bir yer tutuyor ve anlatının genel yapısı içinde üretilen belirsizlik, zaman geçişleriyle yönetiliyor. Anlatım perspektifi ve zaman kullanımındaki geçişler, anlatının rüya mı yoksa gerçek mi olduğu konusundaki belirsizliği yaratıyor. Anlatım perspektifinin bilincine varmanın, bu unsurun zaman geçişleriyle bağlantısını görebilmenin, metne yayılan belirsizliğin ve ikircikliğin tonunun çeviride yansıtılması açısından önemli olduğunu düşünüyoruz.

Metnin çevirilerinde bu konuda farklı çözüm arayışlarıyla karşılaştık. Çalışmada kaynak metnin erişebilme olanağı bulduğumuz dokuz çevirisini¹ inceledik. Zaman geçişlerini yansıtmada konusunda kaynak metinden uzaklaşan çevirileri temsili örneklerle öne çıkartacağız. Buradaki eğilimleri kaynak metinle kurdukları ilişki bakımından değerlendirmeden önce, kaynak metinde zaman düzlemleri ve bakış açısının anlatının yapısı içinde ne tür bir kurucu role sahip olduğunu açıklayacağız.

1. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Bir anlatıda konuyu ve olayları aktaran kişi olarak anlatıcı, aktarımı birinci tekil kişi olarak yapıyorsa "ben-anlatıcı" üçüncü kişi olarak yapıyorsa "o-anlatıcı" söz konusudur. İncelediğimiz anlatıda birinci ve üçüncü tekil ve çoğul kişi kullanımları olmakla beraber aktarım ben-anlatımı üzerine kuruludur. Yazınsal anlatılarda anlatıcılar kabaca üç grupta incelenebilir: Olayları her yönüyle bilen ve gören tanrısal anlatıcı, olayların içinde bilgisi hem sınırlı ve hem de eksik olma ihtimali olan karakter anlatıcı ve anlatı evrenine dahil olmakla birlikte olay örgüsüne dahil olmayan gözlemci anlatıcı (Çıraklı, 2015, s. 45). Ele aldığımız anlatıdaki anlatıcı öykünün baş karakteri köy hekimi, öykünün başındaki geçmiş zaman anlatımı içinde gözlemci niteliğiyle ön plana çıkarken, zaman düzleminde geçmişten şimdiki zamana geçilmesiyle birlikte hem olayların akışına kapılıyor hem de olay örgüsünde bilgisi olmadan ilerleyerek ben-anlatımını sürdürüyor. İç odaklayımlı anlatımda anlatı ve betimlemeler bu kişinin odağında, bu kişinin gördükleri ile sınırlı kalıyor.

¹Kafka, F. (1955). Köy Doktoru. *Ceza Sömürgesi* içinde, çev. A. Turan Oflazoğlu. Varlık Yayınları.

¹Kafka, F. (2005). Köy Hekimi. *Hikayeler* içinde, çev. Kamuran Şipal. Cem yayınevi.

¹Kafka, F. (2016). Taşra Doktoru. *Ceza Sömürgesinde* içinde, çev. Gökhan Gören. Öteki Yayınevi.

¹Kafka, F. (2017). Bir Taşra Hekimi. *Ceza Kolonisinde ve Diğer Öyküler* içinde, çev. Gülperi Sert, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

¹Kafka, F. (2017). Köy Hekimi. *Yakılmamış Öyküler* içinde, çev. Güneş Soybilgen. Yitik Ülke Yayınları.

¹Kafka, F. (2017). Bir Taşra Hekimi, *Ceza Kolonisinde* içinde, çev. Tevfik Turan. Can Sanat Yayınları.

¹Bkz. Kafka, F. (2018). Bir Köy Hekimi. *Ceza Sömürgesi ve Diğer Hikayeler* içinde, çev. Hüseyin Yurtdaş. Encore Yayınevi.

¹Bkz. Kafka, F.(2019). Bir Köy Hekimi. *Bir Köy Hekimi* içinde, çev. Derya Öztürk. Mavi Çatı Yayınları.

¹Bkz. Kafka, F.(2021). Bir Köy Hekimi. *Bir Köy Hekimi* içinde, çev. Özlem Özarpacı. Martı Yayınevi.

Yazınsal öyküde bakış açısı, anlatıcı, karakter ya da anlatı evrenindeki bir nesneye aittir. Bakış açısı öncelikle anlatıda belli şeyleri odağına alan, belli şeyleri anlatı evreninin dışına atan bir filtreleme olarak işlev görür. Çırakçı (2015), bakış açısına sahip bu ögeyi "alımlayıcı/algılayıcı/filtreleyici odak" olarak adlandırır (s. 44). Bakış açısı bir olayın ya da nesnenin kimin sesinden anlatıldığı kadar kimin gözünden/zihninden aktarıldığına bakılarak belirlenir (s. 44). *Köy Hekimi*'nde bakış açısına sahip olan karakter, aynı zamanda öykünün anlatıcısı olan baş karakterdir. Anlatıcı ses ve olayları gören göz, odaklayıcı olarak baş karakterde toplanmıştır.

2. Zaman

Anlatılarda zaman, anlatım zamanından ve anlatılan şeyin zamanından oluşur (Günay, 2007, s. 158). Yazar tarafından yapıtın gerçek zaman aralığı içerisindeki anlatılma süresi, yani metnin okunma süresi "anlatım zamanı"dır. "Anlatılan zaman" anlatıdaki kurgusal zamana işaret eder. Metinde geçen olayların zamanı ve süresi anlatılan zamanın içindedir (Spörl'den aktaran: Perk, 2021, S.118). Anlatma zamanı ile öykü zamanı arasında Kafka'nın metninde neredeyse bir koşutluk söz konusudur. Zaman düzlemindeki değişikliğin bu koşutluğu oluşturmaya hizmet ettiği söylenebilir. Olay örgüsü ve bakış açısı, okuyucuyu hekimin içinde bulunduğu "şimdi"nin içinde tutar, okuyucu olanları baş karakterle aynı anda ve aynı odaktan görür. Zamansal koşutluğun zedelenmemesi için köy hekiminin 10 mil uzaklıktaki hastaya "sanki" göz açıp kapayıncaya kadarlık bir sürede vardığını öğreniriz:

"Fakat bu da sadece bir an, çünkü sanki benim avlu kapımın hemen önünde hastamın avlusu açılmış gibi, hemen oraya gelmişim, atlar sakın sakın duruyor." (Kafka, 2007, s. 119)

3. Kaynak Metinde Zaman Düzlemleri

Ben-anlatıcı ve baş karakter köy hekiminin, gece vakti acilen çağrıldığı hastaya ulaşması için ata ihtiyacı vardır. Köy Hekiminin atı önceki gece ölmüş/telef olmuştur. Yeni bir at bulacağından ümidi yoktur, ama hazır bir halde avluda durmaktadır. At bulmak için koşutran hizmetçi kız da başarılı olamaz. Öykü bu sahnenin yaydığı çaresizlik içinde kalakalma, hareket edememe, atalet, aciliyet, sıkıntı gibi motiflere işaret eden bir donukluk içinde başlar (Hecker, 2004, s. 305). Ancak Köy hekiminin ıstırap içinde bir domuz ahırına attığı tekmeye bu çerçeve yıkılır. Anlatının rüyayı andıran karakteri, atılan bu tekmeye devreye girer. Ahırın içinde yere çömelmiş bir adam ve iki heybetli at belirir. Adam "Atları koşayım mı?" diye sorar. Okuyucu doğal olarak birdenbire ortaya çıkan bu adamın ve bu atların nereden çıktığını, bütün çiftlik aranıp taranmasına rağmen bir tekmeye bunların domuzlara ait bir ahırdan çıkmalarını, ahırda yere çömelmiş bekleyen bir adamın bulunuşunu garipser, fakat anlatımı tümüyle gerçek dışı olarak da nitelendiremez, çünkü metin mantık dışı ilişkileri destekleyici gerekçeleri sunmaz. Bir rüyadan ziyade rüya mantığı üzerinde ilerleyen bir anlatım söz konusudur.

Köy hekimini hizmetçi kızıdan, atları hazırlamaya başlayan ve seyis olarak adlandırılan adama yardımcı olmasını ister. Bu esnada olay örgüsünde önemli bir kopuş meydana gelir. Kız seyisin yanında belirmediği anda seyis onu yanağından ısırır. Bu noktada anlatım, cümlelerin ortasında geçmiş zamandan şimdiki zamana geçiverir:

"Ona yardım et,' dedim, kız da bir gayret, seyise arabanın koşumlarını uzatmak için seğirtti. Fakat uşak, kız henüz yanına varmışken, sarıldığı gibi yüzünü yüzüne yapıştırıyor. Kız bir çığlık atıyor, kaçıp yanıma geliyor; yanağında iki sıra dişin bıraktığı kırmızı iz." (Kafka, 2017, s. 118) (Çeviri: Tevfik Turan)

Bu biçimsel değişim o andan itibaren anlatımı domine ediyor, ta ki hastanın yanından ayrılana dek. Şimdiki zamandaki anlatım, muayenenin ardından hastanın sessizliğe bürünmesiyle sona eriyor. Anlatıda buradan itibaren tekrar geçmiş zamana geçiliyor, fakat bu anlatım da kısa süre sonra sonlanıyor. Öykü geçmiş zamandaki anlatımla değil, şimdiki zaman kullanımıyla sonlanıyor:

"'Hayde!' dedim, ama 'hayde' demekle olmadı; ihtiyar adamlar gibi yavaş yavaş ilerledik kar çölünden; uzun zaman arkamızdan çocukların yeni, ama yanlış şarkısı cınladı geldi. 'Sevinin, ey hastalar, hekim yatağınız yattı!'"

Asla varamam eve böyle; işleri açılmakta olan muayenehanem elden gitti; yerimi alan hırsız çıktı, ama bir faydasını görmüyor, çünkü benim yerimi tutamaz; evimde o iğrenç seyis asıp kesmekte; Rosa onun elinde; gözümün önüne getirmek istemiyorum". (Kafka, 2017, s. 118) (Çeviri: Tevfik Turan)

Kafka'nın zamansal akışa müdahaleleri biçim bakımından açık, anlatım perspektifiyle bütünleşerek olay örgüsünü belirlemesi bakımından örtük ilişkiler kuran bir hamle olarak değerlendirilebilir (Hiebel, 2015). Zamandaki değişimler dikkatli incelendiğinde anlatımdaki perspektif aynı anlatıcının bakış açısı içinden verilmeye devam etse de anlatım da değişimler oluyor, anlatıcının elinden tüm kontrolün alınışı biçimsel olarak da anlatıma katılıyor. Geçmiş zaman kalıbı içinde gerçekleşen anlatım, olaylara belirli bir mesafeden yaklaşmanın tonunu barındırırken, şimdiki zaman kalıbının içinde bu mesafe ortadan kalkıyor (Hecker, 2004). Öykünün başında, olanı anlatmakta olan anlatıcı, bundan böyle anlatımı akışın içine sürüklenerek sürdürüyor. Olanlara şahit olurken okur da eşanlı olarak bu sürece katılıyor. Hasta mekânından ayrılma anında tekrardan geçilen geçmiş zaman dilimi kısa sürüyor. Bu geçişin sürdürülememesi bir anlamda artık kontrolün tekrar sağlanamayacağı, anlatıcı/kahraman için artık geçmişteki şartlara bir dönüşün olamayacağını işaretlerini barındırıyor. Doktor ne yaparsa yapsın her müdahale, her şekilde anlamsız ya da imkânsız olmaya mahkum oluyor. Geçmişte başlayan, şimdiye geçen, geçmişe dönmeye çalışırken "şimdi"nin devranına kapılan doktorun anlatımı, şimdiki zaman kipinin gelecek zaman işlevinden de yararlanılarak² sonsuz bir "şimdi"nin boşluğuna açılarak bitiriliyor.

4. Çevirilere Bakış

İncelememizde zaman düzlemlerindeki geçişleri aktarma konusunda kaynak metinle örtüşen çevirilerin yanısıra, bu hususu kısmen dikkate almış olan çeviriler de olduğunu gördük. Çevirilerde dikkat çeken tüm hususları ele almak bu çerçevedeki bir çalışmada mümkün değil. Ayrıca amacımız geçişlerin erek dile yansıtılmamış olmasını hata olarak nitelendirmek değil. Bu unsurun dikkate alınmamış olmasının birçok gerekçesi olabileceğinden hareket ediyoruz. Çeviri sürecinde birçok faktörün (yayınevi, hedef okur kitlesi, dönemsel koşullar) etkin olduğunu, çevirmenlerin kararlarının belirli kültürel ve sosyal koşullar içinde şekillenebileceğini de göz önünde bulunduruyoruz.

4.1. Kaynaktaki Biçimi Koruma

Zaman kiplerinin kullanımını, kaynak metindeki geçişlere tümüyle uymuş olan çevirmen Tefik Turan'ın çevirisinden alıntılarla örnekleyelim:

Geçmiş zaman:

"Büyük bir zorluk içindeydim. Önümde acil bir yolculuk vardı; bir ağır hasta on mil uzakta bir köyde beni bekliyordu." (Kafka, 2017, s. 117)

Zaman düzleminde değişiklik 1 / Şimdiki zamana geçiş:

"'Ona yardım et,' dedim, kız da bir gayret seyise arabanın koşumlarını uzatmak için seğirtti. Fakat uşak, kız henüz yanına varmışken, sarıldığı gibi yüzünü yüzüne yapıştırıyor. Kız bir çılgık atıyor, kaçıp yanıma geliyor, yanağında iki sıra dişin bıraktığı kırmızı iz. 'Seni hayvan!' diye bağıryorum öfkeyle." (Kafka, 2017, s. 118)

Zaman düzleminde değişiklik 2 / Geçmiş zamana geçiş:

"'Yaran o kadar fena değil. Baltanın dar ucuyla iki vuruşu yaratmış. Birçoğu döşünü açar da koruda baltayı pek işitmez, hele kendilerine yaklaştığını, hiç.' 'Sahiden öyle mi, yoksa şu ateşli halimde beni aldatıyor musun?' 'Sahiden öyle, al bir hekimin şeref sözünü, öbür tarafa götür.' Ve aldı ve sustu. Fakat şimdi kendi kurtuluşumu düşünmenin zamanıydı. Henüz duruyordu atlar yerlerinde, sadık sadık." (Kafka, 2017, s. 123)

Zaman düzleminde değişiklik 3 / Şimdiki zaman/gelecek zamanda kapanış :

"Asla varamam eve böyle; işleri açılmakta olan muayenehanem elden gitti; yerimi alan biri hırsız çıktı, ama bir faydasını görmüyor, çünkü benim yerimi tutamaz, evimde o iğrenç seyis asıp kesmekte; Rosa onun elinde; gözümün önüne getirmek istemiyorum." (Kafka, 2017, s. 123)

4.2. Kaynaktan Uzaklaşmalar

Zaman geçişleri konusunda kaynaktan uzaklaşan çevirmenleri, kendi biçimlendirdikleri zaman düzlemleri içinde tutarlı olanlar ve tutarsız olanlar olarak ikiye ayrılabiliriz. Örneğin Gülperi Sert'in, kaynak metinde cümlelerin ortasında gerçekleşen değişikliği kendi metninde ertelediği ve seyisin Rosa'ya evin içinde saldırdığı andan itibaren devraldığı dikkat çekiyor (Kafka, 2017, s.66, çev. G. Sert). Metin bundan sonra kaynak metindeki zaman düzlemleriyle örtüşüyor. Çevirmen belli ki, Türkçe metindeki biçimsel akışı bozmak istememiş, şimdiki zaman sürecini belirli bir bağlam oluştuktan sonra, yeni bir cümle içinde başlatmış. Kamuran Şipal'i de bu gruba dahil edebiliriz. Şipal, geçişi kaynak metindeki gibi cümlelerin ortasında değil, hemen bir sonraki cümlelerin başından itibaren verme yolunu

² Almancada Präsens zamanı geleceğe yönelik olarak da kullanılabilir.

seçmiş, sonra da kaynak metnin biçimine uymayı tutarlılık içinde sürdürmüş (Kafka, 2005, s.71, çev. K. Şipal).

1955 tarihli A. Turan Oflazoğlu'nun çevirisi, geçmiş zamanı anlatının başından kapanış paragrafına kadar muhafaza etme yönünde karar kılarak kaynak metinden uzaklaşmış olan bir çeviri olsa da metinsellik ölçütlerine büyük oranda uyuyor. Çevirmenin, metni 1950'li yıllarda Kafka'yı Türkiye'de henüz tanımayan bir kitleye ulaştırma amacının belirlediği koşullar içinde, erek okuru önceleyen, okumayı kolaylaştıran unsurlar barındıran bir çeviri kaleme almış olduğundan hareket edebiliriz. Oflazoğlu'nun çevirisinde öykünün başından Köy Hekiminin, hastanın bulunduğu mekândan ayrıldığı ana kadar geçmiş zaman anlatımı sürdürülüyor. Çevirmen, kaynak metinde şimdiki zaman kalıbı içinde verilmiş olan olayları geçmiş zaman kalıplarıyla vermiş. Oflazoğlu'nun geçmiş zaman kipleri konusunda Türkçe gramerin sunduğu olanaklardan yararlanmak suretiyle büyük oranda tutarlı bir metin yarattığını söyleyebiliriz, fakat Kafka'nın metnin ilgili kesitinde şimdiki zamanı vurgulamak üzere ısrarla "şimdi" (Alm. jetzt) gibi zaman bildiren sözcükleri kullanmış olması Oflazoğlu'nun çevirisinde bu konuda zaman düzlemleri arasında kısmi uyumsuzluklar (şimdi sözcüğünü geçmiş zamandaki eylemle bir arada kullanma) da oluşturmuş:

Kaynak metin kesiti:

"Dann bin ich entkleidet und sehe, die Finger im Barte, mit geneigtem Kopf die Leute ruhig an. Ich bin durchaus gefaßt und allen überlegen und bleibe es auch, trotzdem es mir nichts hilft, denn jetzt nehmen sie mich beim Kopf und bei den Füßen und tragen mich ins Bett. "

(Kafka, 1994, s. 259)

Erek metin kesiti:

"(...) işte şimdi de, başımdan, ayaklarımdan tutarak yatağa götürüyorlardı. Duvarın dibine, yaranın bulunduğu tarafa yatırdılar." (Kafka, 1955, s. 68, çev. T. Oflazoğlu)

Çevirmen Güneş Soybilgen, "şimdi" (Alm. jetzt) sözcüğünün geçmiş zamanla uyumsuzluğundan hareket etmiş olmalı. Oflazoğlu'ndan farklı olarak metni eksiltme yoluna giderek, bu sözcüğü çevirisinde yok saymış:

"Tamamen kendimdeydim ve duruma hakimdim ve öyle de kaldım; hoş, bunun bana bir faydası yoktu çünkü başımdan ve ayaklarımdan tutup beni taşıdılar. Duvar tarafına yatırdılar beni, oğlanın yarasının bulunduğu tarafa." (Kafka, 2017, s. 115, çev. G. Soybilgen)

Aynı yönde karar kılmış olan bir başka çevirmen de Özlem Arpacı:

"Duruma karşı gayet sakin ve kontrollüydüm, öyle de kaldım: gerçi hiçbir işime yaramadı, çünkü beni başımdan ve ayaklarımdan tutup yatağa taşıdılar." (Kafka, 2021, s. 22, çev. Ö. Arpacı)

Derya Öztürk'ün çevirisinde de seçilen zaman kiplerinin bir gereği olarak "şimdi" sözcüğünden feragat edilmiş. Bu çeviride dikkat çeken bir başka husus, çevirmenin metnin bu kesitinde kaynak metinden tamamıyla uzaklaşarak çeşitli zaman geçişleri yaratmış olması. Aşağıda bir örneğini vermekte yetineceğiz:

"Kaderinden kaçamayacağını anlayan hizmetçi kız "Hayır, olamaz" diye bağırarak korkuyla eve kaçıyor. Kapıyı kapattıktan sonra sürgüsünün çekildiğini duydum; anahtar kilitten döndü hatta girişteki ışıkları söndürüp bulunmamak için diğer tüm odalara koşup onların da ışıklarını kapattığını görebiliyordum." (Kafka, 2020, s. 7, çev. D. Öztürk)

Çevirmenlerin kaynak metindeki şimdiki zaman kullanımı yerine geçmiş zaman kalıbı içinde kalma ısrarı sonucunda, erek metinlerde dilbilgisi yönünden yanlış olarak değerlendirilemeyecek, fakat kaynak metindeki anlatımın tonuyla uyuşmayan "yapaydı", "görsündü" gibi çözümlere zorlandıkları da dikkat çekiyor:

"Delikanlı ne yaparsa yapaydı; benim Rose'a bakmak, onu güven altına almam lazımdı, ancak o zaman rahatça ölebilirdim." (Kafka, 1955, s. 66, çev. T. Oflazoğlu)

"Önce Rosa'nın güvende olduğundan emin olmalıydım, sonra oğlan ne hali varsa görsündü, zaten ben de ölmek istiyordum." (Kafka, 2017, s.113, çev. G. Soybilgen)

5. Tartışma

Yukarıda sunduğumuz bulgular, çevirilerdeki ayrılaşmaların temsili örneklerine dayanıyor. Toparlamak gerekirse, çevirmenler zaman geçişlerini aktarma konusunda kaynak metne bağlı kalma, zamansal geçiş cümlelerinin ortasında vermek yerine sonraki cümlelerde cümle başından itibaren verme, gecikmeli verme ya da hiç dikkate almama şeklinde birbirlerinden ayrışıyorlar. Zaman geçişinin çevirilerde kaynak metindeki haliyle yansıtılmamasının nedeni, cümlelerin ortasında yapılan geçişin okumada akışı bozabilecek, anlatımı aksatacak olmasıyla ilgili kaygılardan kaynaklanabilir. Çevirmenler bu hususun erek okurda bir kesinti, garipseme yaratma pahasına muhafaza edilmesinden çekinmiş olabilirler. İlgili kesitin geçmiş zaman kalıpları içinde sürdürülmesinin metin örgüsünde tutarlılık ve bağdaşıklık yönünden yitim yaratmayacağı düşüncesi de ağır basmış olmalı. İncelememizde ortaya çıkan önemli bir husus, çevirmenlerin kaynak metinden uzaklaşmakla aslında kendilerini görünür kılmış olmalarıdır. Kaynak metinden uzaklaşan çevirmenlerin görünürlüğünün derecesi ise kaynak metinde zaman düzlemlerinin bilinçli kullanımına attığımız değer ve bu değerın çevirilerde yansıma bulmaması oranında ifade edilebilir.

Çevirmenleri görünür kılan, kaynak metinde bulunan bir yapısal unsur erek dilde vermek mümkün olmasına rağmen bunu tercih etmeyip metinden uzaklaşarak onu metinde olmayanla ikame etmeleridir. Bu doğrultuda Türkçede geçmiş zaman kiplerinin sunduğu olanaklardan yararlanma yolunun seçilmesini nasıl değerlendirmeliyiz?

Almancadaki zaman düzlemleri ile Türkçedeki zaman düzlemlerini bir eşdeğerlik çizgisine yerleştirmek zordur. Bilhassa geçmiş zaman kipleri bakımından Türkçe, ayrıntılı ve çeşitli kullanım olanakları sunar. Almancadaki *Präteritum* zamanının karşılığı olarak Türkçede ancak "bire çok" niteliğinde bir eşdeğerlikten (Koller 2004, s. 230) hareket edilebilir. Bunlar belirli geçmişin hikayesi, belirsiz geçmişin hikayesi, geniş zamanın hikayesi, şimdiki zamanın hikayesi, gelecek zamanın hikayesi, koşulun hikayesi, gerekliliğin hikayesi, birleşik zamanlarla türetilen tipler vb. olarak sayılabilir (Bozkurt, 1995, s. 224-244). Çevirmenler Türkçenin sunduğu bu çeşitlilikten yararlanarak – bunu bilhassa Oflazoğlu'nun çevirisinde görüyoruz – metinde olay örgüsündeki akışı bozmayan bir ilerleyiş oluşturmayı büyük oranda başarma imkanını elde edebilirler. Ancak bu yol geçmiş zaman kalıplarını ustalıklı kullanmayı ve geçmiş zaman kipleri arasında uyumlu dolaşmaları zorunlu kılar. Oflazoğlu'nun kaynak dile biçim bakımından uzaklaşarak erek dilin sunduğu yapısal olanaklar içinde bağdaşık ve tutarlı bir metin yaratabilmesine kazanım olarak bakılabilir, fakat kaynak metindeki her ögenin anlamsal değerini, bir bütün içinde kurduğu ilişkilerle elde ettiği bir dizgesel işleyişten hareket ettiğimizde, kaynak metinden uzaklaşmaya dayalı, yukarıda betimlediğimiz türden kararlara, karşı argümanlar üretmenin yolları da açılabilir.

Kafka, metninde okuyucuya emin olabileceği şeyler sunmamaktadır. Bunu yazarın anlaşılmasız kalmak istemesi olarak yorumlayamayız. Metnin sabit yorumlara direnen bir yapı içinde belirsizlikler oluşturması, anlam imkanlarının çokluğundan ve birbirlerini reddetmesinden kaynaklanır. Belirsizliğin hakimiyetine rağmen metin tutarlılık içinde işlemektedir, gerçeküstü işaretler sunmasına rağmen gerçeklikten tümüyle kopmaz, rüya belirtileri göstermesine rağmen olanların tümüyle bir rüya dan ibaret olduğu söylenemez. Bir rüya mantığının kurulmuş olması, anlatılanların bir rüyadan oluştuğu anlamına gelmez. Çevirmenler bir rüyadan mı hareket etmeliler, gerçeklikler üzerine kurulu gelişmelerden mi? Bu cevabı öykünün baş kahramanının sesinde aradığımızda onun da bizden fazla şey bilmediğine şahit oluyoruz. Öyküdeki tüm bileşenler biçimin ve içeriğin kaynaştığı belirsizliklerin yollarını kurmak, bozmak, kurmak üzere işliyorlar. Kaynaktan uzaklaşan çevirilerde ise bu muğlaklıklar törpüleniyor. Öykünün geçmiş zamanda anlatılmaya devam edilmesi, anlatıcıyla olanlar arasında bir mesafe yaratıyor. Okuyucu bir hikâye dinlemiş oluyor. Oysa olay örgüsü anlatıcının, kendi perspektifinden anın içine savrulmasına, anın içinde istraplarını, serzenişlerini bildirişine dayanıyor. Okuyucu bu sefer de bir hikâyenin peşinden gidiyor, fakat bu kez olay örgüsüyle arasındaki mesafeler siliniyor, belirsizliğin odağına çekiliyor.

6. Sonuç

Çalışmamızda Kafka'nın zamansal düzlemler üzerindeki biçimsel dokunuşlarının anlatım perspektifiyle bütünleşerek metnin anlam evreninin çoğul yorumlara açılmasına, anlatıda belirsizliğin dilinin kurulmasına katkı yapıcı özelliklerine işaret ettik. Kaynak metinde zaman üzerinde yapılan düzenlemeler metni yalnızca biçim yönünden düzenleyen adımlar olarak kalmıyor, metni biçimsel yönden de tamamlıyorlar. Yazar, anlatının gramerini bu geçişler üzerine kuruyor, anlatıcıya bu yapının içinde perspektif kazandırıyor. Biçimin ve biçemin bütünleşikliği içinde herhangi bir öge diğerinin önüne çıkarılamıyor, biri diğerinden daha fazla göz ardı edilemiyor. Her öge yerini ve değerini yazarın kurduğu dizgesel yapı içinde eklenildiği anlam ilişkileriyle kazanıyor. Çalışmada örneğini verdiğimiz gibi, zaman geçişlerini yeniden düzenlemeye yönelik kararlar bu nedenle kaynak metnin kurduğu dizgesellikten de uzaklaşmak anlamına geliyor. Bu türden dönüştürümler erek metinde yeni düzenlemeleri, erek dilin kendi koşulları tarafından belirlenen farklı düzeylerinde metin örgüsünde yeni ilmikler oluşturmayı gerektirebiliyor. Kaynak metnin dizgesel özellikleri hakkındaki farkındalığın yön verdiği bir denetimsellik bu açıdan, çevirmenlere metnin belirli unsurlarını dönüştürme, vurgulama, silikleştirme gibi görünürlük kazandırıcı müdahalelerini şekillendirmede ölçütler sunabilir.

Kaynakça

- Bozkurt, F. (1995). *Türkiye Türkçesi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Çıraklı, M. Z. (2015). *Anlatıbilim*. Ankara: Hece Yayınları.
- Günay, D. (2007). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Multilingual.
- Hecker, A. (2004). Das Loch der Zeit. Über Franz Kafkas "Ein Landarzt". *Hofmansthal Jahrbuch*. Freiburg: Rombach Verlag.
- Hiebel, H. (2015). Ein zeitloses Dilemma: Franz Kafkas Ein Landarzt. *Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik*, 45(178), 132-152.
- Kafka, F. (1955). Köy Doktoru. *Ceza Sömürgesi içinde* (63-70), A. Turan Oflazoğlu (Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Kafka, F. (1994). *Drucke zu Lebzeiten*. S. Fischer Yayınevi.
- Kafka, F. (2005). Köy Hekimi. *Hikayeler içinde* (s. 70-78). K. Şipal (Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kafka, F. (2016). Taşra Doktoru. *Ceza Sömürgesinde içinde*, G. Gören (Çev.). İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Kafka, F. (2017). Bir Taşra Hekimi. *Ceza Kolonisinde içinde* (s.65-71). G. Sert (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kafka, F. (2017). Bir Taşra Hekimi. *Ceza Kolonisinde içinde* (s.117-124). T. Turan (Çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Kafka, F. (2017). Köy Hekimi. *Yakılmamış Öyküler içinde* (s. 109-117). G. Soybilgen (Çev.). İstanbul: Yitik Ülke Yayınları-Delta Yayıncılık.
- Kafka, F. (2018). Bir Köy Hekimi. *Ceza Sömürgesi ve Diğer Hikayeler içinde* (s. 99-110), H. Yurtdaş (Çev.). İstanbul: Encore Klasikleri.
- Kafka, F. (2020). Bir Köy Hekimi. D. Öztürk (Çev.). İstanbul: Maviçatı Yayınları.
- Kafka, F. (2021). Bir Köy Hekimi. *Bir Köy Hekimi içinde* (s. 15-24) Ö. Özarpacı (Çev.). İstanbul: Martı.
- Koller, W. (2004). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Wiebelsheim: Quelle & Meyer.
- Perk, D. (2021). *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(27), 117-128.